

LOPPUNMYTY

JANNE KATAJA

TAMMI

JANNE SARJA

LOPPUNMYTY

JANNE KATAJA

JANNE SARJA

TAMMI

HELSINKI

1. painos

© Janne Kataja, Janne Sarja ja Tammi, 2025

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Kuvaliitteiden taitto: Samppa Ranta, Punavuoren Folio Oy

Kuvat: Janne Katajan yksityisarkisto, ellei toisin mainita

ISBN 978-952-04-6452-3

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuusasioihin liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@tammi.fi

SISÄLLYS

Terve, tuu ny sisälle sitte!.....	11
”Saisiko olla omenapuun siemeniä?”	17
Pikku-Pappi.....	21
Isovanhemmat.....	25
Suojasäinen perhe.....	28
Lapsuuden ongelma oli olla lapsi.....	32
Ominaispiirteitä	39
Saabin takaikkuna.....	42
Koulukiusattu	44
Riksu	51
Ulkonäkö	55
Katajan kotiseura	59
Pokka ei petä.....	69
Pikkupoikien show	71
Keikalta keikalle	78
”Se oli kaks puolikas”	86
Turun taideakatemia	91
Risteilyisäntä	99

Taikapulveria tullissa.....	107
Sooloilua auktoriteetteja vastaan	110
Viihdeohjelmopalveluyhtymä.....	116
Anita Hirvosen matkassa.....	118
Kuinka äkäpussi kesytetään	122
Bussikaappaus	128
”Tuo on se mies, jolla on se pingviinitanssi”	133
Lisäksi isäksi.....	141
Seela	146
Julkisuus	149
Lehti maksoi turvamiehen ovelle	157
Hometalo.....	159
Aikaisia aamuja.....	165
Miksi Janne Kataja on aina telkkarissa?	168
Täysverinen esiintyjä.....	173
Renessanssimies	176
Elämä ja kuolema	181
Omia valintoja	187
Radikaalista maitokahvin makuiseksi	190
Lohtushoppailua	192
Ihmiset Katajan ympärillä	199
Oman itsensä edustaja	209
Häpeä.....	213
Lomalla jumissa.....	218
Puhelinystävä	222
Edellinen elämä.....	226
Ratkaisukeskeisyys	229

Sulla on tavaralle varmaan joku hinta?	234
Aku ja Janne	241
Hihhiihin tarina	246
Oma Säästöpankki	254
Kyllä isä osaa	257
Se oli siinä	261
Kovan päivän ilta	266
Haluan edelleen tähystellä lintuja	269
Mitä hupihommien jälkeen?	274
Uhkana ulosotto	278
Osaamisen illuusio	281
Utopia versus dystopia	284
He-Man	289
Kukkia ja kevyitä kenkiä	292
Miksi?	295
Jälkisanat	299
Arvoitus	303

Räntäsateisena pitkänäperjantaina vuonna 1980 Pekka ja Sirpa ajavat kotoaan Kouvolasta kohti Kuusankoskea. Esikoislapsi haluaa syntyä ja Kuusankoskelta löytyy asiaan soveltuva sairaala. Synnytys kestää pitkään. Vasta toisena pääsiäispäivänä poika haukkaa happea ensimmäistä kertaa. Pian syntymän jälkeen nimetön poika perheineen muuttaa Riihimäelle. Kastetilaisuudessa hän saa nimekseen Janne Pekka Kataja.

TERVE, TUU NY SISÄLLE SITTE!

Google Mapsissa on ominaisuus, jossa keltaisen hahmon voi raahata jonnekin päin maailmaa, ja se näyttää, miltä maailma juuri siellä näyttää. Mielikuvani Janne Kataja on tuo streetview-ukkele. Katajan voisi raahata sattumanvaraisesti kartalla mihin päin Suomea tahansa, ja jos siellä jossain kadunkulmassa olisi sata ihmistä koolla, hän saisi heidät nauramaan.

Katajalla on tietynlainen torikauppiaan karisma. Jos hän olisi sattunut syntymään vuosikymmeniä aiemmin, hän ei olisi ehkä ryhtynyt esiintyjäksi vaan myyjäksi. Hänet voisi helposti kuvitella jonnekin Nivalaan, vesisadetta vihmovalle torille metallirunkoisen myyntikojun suojaan. Lepattavan pressun alla hän toistelisi hymy huulilla torikansalle seuraavanlaisia lauseita: Tästä emännälle rukkaset. Oletteko kokeilleet näitä imurin suulakkeita; nostavat vanhankin imurin uudelle tasolle. Ai ei, no laitettaisiko lapsille edes metrilakut?

Keväällä 2024 Katajan myyntikoju on pystytetty Helsingin kaupunginteatteriin. Näytöksen nimi on *Ilmasta*

rahaa ja tyyllilaji on farssi. Eräänlainen lavakomedian perusmuoto, jossa tullaan ovista, valehdellaan, esitetään toista kuin on, valehdellaan lisää, ja lopulta jotakuta, joka on ehkä kuollut, retuutetaan lavalla eestaas. Farsin vastaanotto on useimmiten suunnilleen seuraava: kulttuuritoimittajat halveksuvat, kansalaiset nauravat. Tänäkin iltana kaupunginteatterin suuren salin paikat on myyty loppuun. Aamulla parvella oli ollut vielä pari paikkaa myymättä, mutta nekin katosivat sillä aikaa, kun Kataja ajoi Riihimäeltä Helsinkiin. Kataja seuraa aina omien töidensä lipunmyyntejä, katsojalukuja ja kävijämääriä. Käykö kaupaksi? Jos ei käy, miksei? Jos ei ole markkinoitu, hän alkaa markkinoida. Sillä sekunnilla, omille some-seuraajilleen.

Lavalla Kataja antaa ihmisille sitä, mistä he ovat maksaneet. Syyn nauraa. Matkalla näytökseen Kataja pohti, millainen yleisö häntä odottaisi. Eilen nauroivat, nauravatko tänään? Olisiko firmaporukoita? Eläkeläisiä vai nuoria? Loppuviikosta on tunnetusti riehakkaammat yleisöt, koska ihmiset juovat tuolloin enemmän.

Ilmasta rahaa on mennyt hyvin, eikä hiljaisia esityksiä ole ollut. Se luo varmuutta jatkaa sitä, mitä on ennenkin tehnyt, ja samalla kokeilla uutta. Eniten voimaa Kataja saa siitä, kun hänen sanomansa sanat leikkaavat läpi yleisön. Silloin edessä on satojen ihmisten joukko, joka ei puhu mitään eikä kommunikoi millään muulla tavoin kuin nauramalla ja taputtamalla.

Kun esitys on ohi ja seuraava päivä koittanut, Kataja on kotonaan Riihimäellä. Ajan hänen luokseen. Janne Katajan talon tunnistaa kaukaa. Se jotenkin huokuu Katajan persoonaa. Iloiset värit, hoitamaton aita. Pian Kataja huomaa minun parkkeeraavan pihaan, aukaisee oveen ja huutaa iloisesti hymyillen.

”Terve! Tuu ny sisälle sitte. Saiksää auton parkkiin hyvin? Voit pyyhkästä kenkät tohon”, Kataja sanoo. Riihimäellä ei ole selvää omaa murretta mutta nuotti on. Puhe vilisee semmossii ja tällassii. Välillä geet muuttuvat kooksi.

Katse kiinnittyy Katajan pihalla olevaan pieneen wc-pönttöön. Se seisoo yksinään pihan reunalla. Katajan kotitalon edellinen omistaja oli sullonut kellarin täyteen säilöttyjä kurkkuja ja wc-pöntön. Kataja halusi niistä eroon, ja niinpä mainittu wc-pönttökin meni Tori.fi:hin myyntiin. Jonkun ajan kuluttua ostaja löytyi ja noutoajasta sovittiin. Kataja tiesi, ettei olisi noudon aikaan itse kotona, joten hän nosti pöntön tontin reunalle odottamaan uutta omistajaansa. Pöntön ostaja kuitenkin sairastui eikä päässyt sitä hakemaan. Seuraavana yönä tulivat syksyn ensimmäiset yöpakkaset ja pönttö jäätyi maahan kiinni. Siinä se on seisonut siitä lähtien. Sen jälkeen sitä ei ole saatu maasta irti.

”Se on eräänlaista tilataidetta nyt”, Kataja sanoo.

Janne Kataja alkaa esitellä taloaan. Se on muutaman vuosikymmenen ikäinen erittäin kodikas ja boheemi koti,

joka ei ole kenenkään sisustama. Talo on luomutuote, joka lepää niin kuin lepää. Tuo tavara on vanha, tuo on vielä vanhempi, tuo taas on uusi, mutta ei ole löytänyt paikkaansa ja on siksi vielä tiellä. Olohuonetta hallitsee vanha cembalo, jota Kataja ei osaa soittaa eikä vaikuta kiinnostuneelta opettelemaan. Kaikkiin tavaroihin tuntuu liittyvän tarina.

Tuo taulu tuolla on Juhani Palmun veljen maalaama. Tuo tuolla taas on Miina Äkkijyrkän lehmä. Puheessa vilisee useita taiteilijoita, joita Kataja kutsuu ystävikseen. Katajan kodissa on taideteoksia ja kirjoja enemmän kuin ihmisillä keskimäärin. Mies vaikuttaa lukeneemmalta kuin julkisuuskuva antaa ymmärtää. Etenkin erilaisista uskonnoista, hengellisistä liikkeistä ja taiteilijoista kertovia kirjoja on paljon. Katajan puhe vilisee erilaisia faktoja mormoneista, skientologeista ja Lasse Pöystistä. Käy ilmi, että viimeksi mainittu on yksi Katajan esikuvista.

Jannen koti on täynnä visuaalisia ärsykeitä. Erilaisia huonekaluja, salkkuja, miekkoja, standaareja, muistoesineitä ja symboliikkaa hehkuvia patsaita on siellä täällä. Voimakasta visuaalisuutta vailla erityistä linjaa.

Henkilökuvan kirjoittaminen on kirjailijalle sama kuin uuden teoksen opettelu muusikolle. Mitään ei tarvitse keksiä, materiaali on olemassa, ja sitä täytyy vain tulkita. Täytyy oppia ymmärtämään, mikä tässä teoksessa on olennaista ja paljonko voin laittaa mukaan omaa tulkintaa. Nuotit on annettu, mutta miten nyansoin? Miten tulkitseen

vaikeat kohdat? Osa tapahtumista jää varmasti kertomatta, mutta tarkoituksena ei olekaan tehdä wikipediamaista luetteloä kaikista tapahtumista, vaan yrittää piirtää kuva ihmisestä, joka on selvästikin syntynyt esiintymään.

Kataja ehdottaa siirtymistä ruokailutilaan. Sieltä avautuu näkymä kantahämäläiselle tielle. Ohi kulkee yläkouluikäisiä riihimäkeläisnuoria. Lauma teinejä pysähtyy ja tunnistaa avoimen ikkunan äärellä seisovan talonomistajan. Kataja heiluttaa heille, teinit lähtevät nauraen juoksemaan. Yksi äänenmurroksen kourissa oleva poika huutaa, voisiko hän muuttaa Katajan luo asumaan. Kataja vastaa, ettei kannata, koska hänen asuntonsa on kallis mutta rähjäinen. ”Ei semmoiseen kannata.”

Tämän keittiön ikkunan ääressä tehdään valtaosa kirjan haastatteluista. Myös Katajan lähipiirin haastattelut, sillä hänen ystävillään on pääsy Katajan kotiin. Ovet ovat aina auki, valot ovat aina päällä. Ensimmäinen kuvainnollisesti, jälkimmäinen kirjaimellisesti – oli hän kotona tai ei.

”Otaksää vissyä? On normaalia ja tuplasuolaista.” Otan tuplasuolaä.

Lounaaksi Janne ehdottaa perunaa ja jauhelihakastiketta. Se sopii. Kataja pumppaa käteensä reilun annoksen nestesaippuaa ja pesee kätensä huolellisesti. Kuivattuaan kätensä hän nostelee lihat ja perunat pöytään. Levy päälle ja vesi kiehumaan. Käyn itse pesemässä kädet vessassa, siellä tuoksuu lentokoneelta. Enkä ole väärässä, Kataja

on hommannut wc-tuoksuksi lentokoneissa käytettävää desinfiointisuihketta. Vessan takaseinällä on aito John Lennonin nimikirjoitus.

Istumme keittiönpöydän ääreen. Kataja alkaa puhua, ja hän todella puhuu. Iloisesti, polveilevasti ja pulputen. Tarina kaartaa vasemmalle ja oikealle ja sinkoaa uuteen suuntaan. Välillä hän kuuntelee tarkkaan ja sitten taas puhuu. Puhuminen on hänen tapansa tehdä töitä, hauskuuttaa ihmisiä, pyörittää bisneksiä ja ihan vain olla. Ideat synnytetään, jalostetaan, levitetään, myydään ja toteutetaan puhumalla.

Puhelin soi usein. Myös ääniviestejä sinkoilee sinne tänne. Hän kuuntelee saamansa ääniviestit tuplanopeudella ja vastaa sitten normaalinopeudella. Monesti tarinointi keskeytyy, ja Kataja sanoo vastaavansa vain äkkiä viestiin: jossain jollakin on tilanne päällä.

Puhe on Janne Katajan tapa muovata todellisuutta. Janne Kataja on luonnonvoimainen tarinankertoja. tarinat ovat se, mitä hän tarjoaa, ja niitä häneltä myös saa. Ja se, millaisia tarinoita Janne kertoo, muovaa sitä, millainen hän haluaa olla, ja lopulta sitä, millainen hän on. Istun pöytään ja alan nauhoittamaan puhetta.

Tilulilulei.

Janne Sarja

”SAISIKO OLLA OMENAPUUN SIEMENIÄ?”

Oli kesäinen päivä 1980-luvun lopulla. Ala-asteikäinen Janne Kataja härväili tylsistyneenä kotonaan. Hän söi omenaa ja tajusi, että omenan sisällä on siemeniä, joista voi kasvattaa uusia omenoita, joiden sisällä on taas alku sadoille ja tuhansille uusille omenoille. Näin syntyi Janne Katajan ensimmäinen bisnesidea. Hän keksi myydä omenansiemeniä, joista ihmiset voisivat kasvattaa omenapuita. Hän leikkasi mustista jätösäkeistä neliönmuotoisia palasia ja nitoi ne nitojalla pusseiksi. Osaan pusseista hän tiputti yhden siemenen, osaan kolme ja osaan viisi siementä. Siementen määrän hän merkkasi pussin päälle liimattuun maalarinteippipalaan.

Kataja kaiversi omenoita niin kauan, että myytäviä siemeniä oli kasassa pieni salkullinen. Sitten hän odotti hetkeä, jolloin kotona ei ollut ketään muita, ja alkoi hommiin. Rohkeutta ei tarvinnut kerätä, sillä kaupantekeeminen kiinnosti niin paljon. Aluksi Jannella oli tien varressa pieni koju siementen myyntiä varten. Mukana ollut

lapsuudenystävä, näyttelijä Niina Lahtinen piti siementen myyntiä hauskana leikkinä, mutta Janne ei. Janne pysäytteli ohi käveleviä ihmisiä ja kauppasi heille siemeniä. Janne sai psyykattua itsensä maaniseen tilaan, jossa myyntiä tehtiin tosissaan. Eräänkin pyöräilevän naisen Janne pysäytti jotakuinkin väkisellä.

Sitten Janne aloitti ovelta ovelle -myynnin. Naapuruston ja pihatien jälkeen Kataja laajensi reviiriään. Seuraavalta ovelta aina seuraavalle. Vähä vähältä kauemmas ja kauemmas. Hän pimpotteli ihmisten ovikelloja ja ilmoitti, että nyt olisi myynnissä omenapuun siemeniä. Yksi siemen maksoi viisi markkaa, kolme siementä yhdeksän markkaa ja viisi siementä kaksitoista markkaa.

On vaikea ymmärtää, miten ala-asteikäinen kehtasi, mutta kyllä hän kehtasi. Jannella oli ja on pokkaa tehdä mitä vain. Hän on itsepäinen hyvin omanlaisella tavalla. Katajalle luonteenomaista itsepäisyyttä tapaa harvoin jos koskaan. Tuo luonteenpiirre tulisi vielä monta kertaa osoittautumaan Katajan elämää muovaavaksi ominaisuudeksi. Hyvässä ja pahassa.

Jannen järjetön tahto myydä omenansiemeniä alkoi tuottaa rahallista tulosta, sillä ihmiset heltyivät ostamaan pieneltä pojalta hänen tuotettaan. Janne halusi kuitenkin parantaa myyntiään. Uusi myyntikikka syntyi, kun hän löysi bussiyhtiö Onnisen mieskuoron c-kasetin ja kuunteli sieltä kappaleen ”Jos olisin mä omenapuun kukka”. Kappaleesta tulisi hänen uusi myyntivalttinsa. Piti saada show päälle.

”Ajattelin, että laulamalla voisin edistää menekkiä. Etenkin, jos ovella oli vähän kypsempi rouvashenkilö, hänen kukkaronnyörejään voisi löyhentää pienen pojan laulama mieskuoromusiikki. Niinpä aloitin jatkossa myyntikeikat laulamalla.”

Se tepsii, laulamalla menekki kasvoi. Välillä meni monta pussia kerralla. Pelkät siemenet eivät riittäneet kaikille, vaan jotkut kysyivät, löytyisikö myös multaa, jossa siemeniä kasvattaa. Janne lupasi toimittaa asiakkaalle erikoismultaa heti huomiseksi, jos tämä teki ostopäätöksen heti. Sitten hän pyöräili rautakauppaan, osti Biolanin lannoitetta ja multaa. Kotona hän lusikoi mullan pusseihin, kasteli sen suihkepullolla ja heitti sekaan siemeniä. Samalla hän päätti nostaa hintoja, koska nythän hänellä oli myytävänä ihan eri tuote. Istutusvalmis omenapuun siemen.

Tienaamillaan rahoilla Kataja kävi lähikaupassa ostamassa lisää omenoita. Kairasi niistä siemenet talteen ja kylvi ne kostutettuun multaan. Kaupankäyntialue laajeni koko ajan. Pieni innokas poika, joka laulaa ja myy omenapuita, sai ihmiset heltymään. Sana pienestä kauppapojasta lähti kiirimään.

”Mun bisnes oikeastaan päättyi siihen, kun äitini kampaamossa oli asiakas, joka asui aivan toisella puolella kaupunkia kuin me. Hän oli kehunut, että se Janne on kyllä mainio poika, mutta tosi kaukana se on kotoota päiväsaikaan.”

Asiakas oli kertonut äidille, että Janne oli käynyt heidänkin ovellaan. Äidin kysyttyä miksi, asiakas oli kertonut, että Janne on kuuluisa siitä, kun se myy laulamalla omenapuun siemeniä. Äiti ei ollut tiennyt mitään poikansa liiketoimista ja pelästyi kuullessaan, että hänen eka-tokaluokkalaisensa pyörii yksin ihan toisella puolella kaupunkia.

Kotona äiti tenttasi Jannea tämän kauppamatkoista. Janne selitti, että bisnes veti hyvin, eikä kannata lopettaa, jos ihmiset tykkäävät. Äiti oli kertonut pojalleen, että Suomessa ei voi harrastaa liiketoimintaa ilman Y-tunnusta eikä verojakaan voi jättää maksamatta.

”Äiti sitten selvitti, että tiettyyn rajaan asti saa tienata verottomasti. Raja oli jossain seitsemän- tai yhdeksäntuhannen markan tienoilla. Laskimme kaikki rahat yhteen ja summa jäi viittä markkaa vaille sen rajan.”

Siemenkauppa loppui siihen. Mutta Jannella oli nyt rahaa. Niinpä hän alkoi ajella päivittäisiä matkojaan takсила jo hyvin pienenä. ”Siitä syntyi semmoinen ajatus, että minä olen Janne Kataja.”

Omenapuu on myös vertauskuva, joka on antanut Katajalle voimaa läpi koko elämän. Se kuvastaa hänelle armollisuutta. Omenapuuta voi ajatella elämänpuuna. Siinä on erilaisia kerrostumia sekä hyviä että huonoja oksia. On mätiä kohtia ja vahvoja perusoksia. Puussa näkyy huonot vuodet ja hyvät vuodet, mutta kaikki ovat osa elämää.

SUOMEN YKKÖSVIIHDYTTÄJÄN USKOMATON ELÄMÄ.

”Kataja on ihmisenä rajaton.
Kaikkea on paljon, kaikki onnistuu,
ja koko ajan tehdään.
Paikalleen ei jäädä murehtimaan,
vaan tärkeintä on liike.”

9 789520 464523

www.tammi.fi

99.1

ISBN 978-952-04-6452-3